

Ros, Carles (2004): *Ràro Diccionàrio Valenciàno-Castellano, ùnico, y singular, de vòzes monosylabas*. Estudi introductor i edició de Maria Isabel GUARDIOLA I SAVALL. Alacant: Universitat d'Alacant, Departament de Filologia Catalana.

El nom de Carles Ros és esmentat per tots els historiadors com una de les principals figures dedicades a la llengua a València durant el segle XVIII. I ho és doblement:

— pel seu posicionament a favor de la dignificació del *valencià*:

«[Ros] Predicà durant tota la seua vida la necessitat d'aixecar el valencià de la prostració cultural i social en què es trobava aleshores, i exhortà els seus paisans al seu estudi i al seu conreu...». (Gulsoy, 2001: 79)

«Carles Ros, per pròpia iniciativa i contrariant els corrents de l'època, es lliurà decididament a exaltar la llengua autòctona amb totes les seues forces, les quals, dissortadament, eren poques». (Sanchis Guarner, 2001: 78)

«...aquest autor fou una mena de capdavanter de la renaixença lingüística a València i lluità constantment per l'enaltiment del seu idioma amb tota mena de publicacions». (Colon / Soberanes, 1985: 125)

«Al País Valencià, el més gran lluitador per l'idioma fou el notari Carles Ros i Hebrera...». (Ferrando / Nicolàs, 1993: 148)

— i per la seva producció lingüística, per a la qual, però, també tots coincideixen que no tenia la preparació adequada:

9. Publicat a *Dialectologia contrastiva*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans; Palma: Universitat de les Illes Balears, 1997, p. 17-31.

«...li devem dos diccionaris, que, no obstant els seus grans defectes, van tenir una enorme influència en el desenvolupament de la lexicografia valenciana moderna». (Gulsoy, 2001: 77)

«Al País Valencià només Carles Ros s'hi dedicà plenament [a la fixació gramatical i lèxica], amb més bona fe que resultats». (Ferrando / Nicolàs, 1993: 148)

«El [nom] més notable és el valencià **Carles Ros** (1703-1773)... multifacètic amant de la recuperació de la llengua (...), però és home sense cap preparació filològica i amb deformacions greus». (Rico / Solà, 1995: 123)

Es tracta, doncs, d'una figura que, des d'una perspectiva històrica, en circumstàncies normals d'un país normal hauria estat secundària, potser anecdòtica, però que en les nostres condicions va omplir parcialment i dignament el buit que, en obres i persones dedicades a la llengua, representava aquell segle:

«La lexicografia catalana al segle XVIII presenta un panorama desolador tant des d'una perspectiva absoluta com si el posem en parangó amb les altres centúries...». (Colon / Soberanes, 1985: 122)

Baldament alguns estudiosos en facin una apreciació més optimista:

«A pesar que la pressió polític-lingüística contrària al català és més forta en aquest segle, la producció lexicogràfica, dins de la seva extrema precarietat, és relativament abundant». (Rico / Solà, 1995: 123)

L'interès històric del personatge i del seu entorn justifica, doncs, que Maria Isabel Guardiola i Savall decidís publicar íntegrament el *Ràro diccionari valenciano-castellano, único, y singular, de vòzes monosyllabas*, que Carles Ros deixà inèdit, del qual fins ara només n'hi havia notícies i algun estudi per part de diversos autors, d'entre els quals el d'Emili Casanova (1990-1991) era el més complet i n'incloua una publicació parcial.

El volum en què es presenta aquesta obra es divideix en dues parts: la primera és un «Estudi introductor» de Guardiola; la segona és la reproducció completa i literal del *Ràro diccionari*, amb les anotacions convenients. A la primera part, la publicadora del text reivindica la personalitat de Carles Ros com a precedent dels renaixentistes denovens, pel seu amor a la llengua i les seves obres. Considera que és el primer estudiós que tracta de manera seriosa l'estudi de la llengua, i sobretot el considera important per la seua obra lexicogràfica. Exhibint una claredat metodològica inqüestionable, analitza les obres de Ros, en resumeix els objectius i les preocupacions, constata les fonts de què aquest es va servir (assenyalant quan les copià o quasi-copià, o quan les reelaborà), remarca els seus errors sistemàtics i mostra que Ros va introduir també mots originals a les seves obres, perquè el seu bagatge lingüístic li ho permetia. El coneixement que Guardiola té de l'obra de Carles Ros li permet afirmar (p. 32):

«Contràriament al que s'ha dit, el *Diccionario [Valenciano-Castellano]* no és la segona edició del *Breve [diccionario Valenciano-Castellano]*, sinó que és una obra totalment diferent en el propòsit, l'estructura i el contingut, la tècnica d'elaboració, les fonts, etc. En el *Diccionario* Ros deixa de banda els procediments assajats en el *Breve* i formula una tècnica nova que continuarà desenvolupant en la resta de les seues obres lexicogràfiques: s'inclina per la llengua viva, sense abandonar totalment el lèxic més antic extret principalment del *Breve*, i incrementa el pes de la microestructura, que en la majoria de vegades ja no es redueix a una simple correspondència en castellà, sinó que copia definicions preses del diccionari de la Real Academia de la Lengua Castellana, i insisteix en tota una sèrie de consideracions de caràcter etnogràfic i lingüístic, que modifiquen i amplien les informacions tretes del DRAE (compareu *balsa* vs. *baça*)».

En qualche ocasió, però, pareix que hi ha una certa contradicció entre les seues successives afirmacions. Així, si primer diu (p. 37):

«El *Diccionario* és un text lexicogràfic modern, no solament pel fet d'haver inclòs el lèxic valencià viu del XVIII, sinó també per la forma de la presentació i pel tipus de materials continguts en la microestructura».

Tot seguit continua:

«En general, el tractament del conjunt del lèxic és desigual».

Hom suposa que a un text lexicogràfic modern el tractament del conjunt del lèxic ha de ser igual, no desigual. Precisament la desigualtat en el tractament del lèxic és una característica de les obres lexicogràfiques anteriors a la revolució metodològica del segle XIX, de la qual són fruit grans obres com el *Nuevo diccionario de la lengua castellana* (1846, 1847²) de Vicente Salvá, el *Deutsches Wörterbuch* dels germans Grimm (començat el 1852), el *Dictionnaire de la Langue française* (1863-1877) de Littré o el *New English Dictionary on Historical Principles* de James Murray (iniciat el 1888). És, per tant, per ventura un poc exagerat qualificar el *Diccionario* de Ros de «modern»; sense que això signifiqui llevar-li cap de les virtuts que Maria Isabel Guardiola li atribueix.

La introducció al *Ràro diccionari* és primer una història de les vicissituds d'aquest diccionari, ben documentada. La investigadora en fa també una comparació detallada amb el *Diccionario*, amb la qual mostra com aquest va ser font important d'aquell, si bé el *Ràro* conté molts més elements dels que pogué extreure de la seva obra anterior. I esmenta també com una altra font, amb exemples, el *Breve diccionario Valenciano-Castellano* que Ros va publicar el 1739. Confrontant-lo amb altres obres del notari, data el *Ràro* a l'entorn de 1770, cosa en la qual coincideix amb la proposta d'Emili Casanova. Després de la història, la macroestructura de l'obra editada és analitzada a fons, i en ocasions li serveix per constatar que alguns dels trets dialectals de l'apitxat ja existien al segle XVIII. És interessant la remarca que fa sobre la utilitat del diccionari per a conèixer usos i costums de la València del seu temps (p. 77):

«Ros recull en aquesta, com també en la resta de les seues obres, el lèxic quotidià de la València del XVIII, i alhora reflecteix els usos i costums de l'època, sovint en interessants notes i observacions etnogràfiques, que ens permeten conèixer la vida diària del poble: els jocs populars (...), els tipus de pa (...), les maneres de preparar els ous (...), la caça d'ànecs amb paranyes, els caus, els vestits i els ornaments (...), etc.».

Finalment Guardiola acaba aquesta primera part del volum amb un estudi també minuciós de la microestructura, del qual cal destacar la riquesa del diccionari en fraseologia, exemplificada amb la llista de 207 elements que dona a les pàgines 84-86. Una conclusió d'una pàgina remata tot l'estudi pregon sobre Carles Ros i la seva obra.

La segona part, com ja he dit abans, és la reproducció fidel del *Ràro Diccionari* segons el manuscrit 6.562 de la Biblioteca de l'Ajuntament de València. Llegint-lo podem comprovar l'encert de l'editora en les consideracions que fa del valor que té l'obra. L'hem de felicitar, doncs, per l'oportunitat d'haver posat aquest text a disposició de tots els estudiosos de la llengua, i per haver-ho fet amb tanta de pulcritud i amb aquest estudi introductor tan exhaustiu i complet.

Enmig de tanta perfecció, però, sempre hi ha d'haver qualche petita tara que confirmi que l'obra és humana. Només perquè puguin ser esmenades, si l'autora ho troba convenient, en una possible segona edició, li n'esment qualcunes:

- No és gens encertat l'ús del terme *l·listat* amb el significat de 'l·lista', ús constant dins el llibre. Lamentablement, el *l·listat* s'ha posat tant de moda, amb aquest ús erroni, que quasi ha fet desaparèixer la genuïna *l·lista* del vocabulari de moltíssims de parlants, fins i tot —com és el cas—, de molts professionals de la llengua.

• Segurament és un simple error involuntari l'absència de la preposició *de* en aquesta construcció (p. 93-94):

«També hi ha indicacions morfològiques, com el plural de l'adjectiu *buen* i el del pronom *le, les*: (...) i d'altres sintàctiques».

Aquí hauríem de llegir «i d'altres de sintàctiques».

• Finalment, només vull constatar que no he sabut trobar a la bibliografia quatre referències esmentades a la nota 87: Salvà (1838), Cabrera (1868) i Lamarca (1839 i 1842).

Tot plegat, minúcies dins un treball esplèndid i exemplar.

OBRES CITADES

- CASANOVA, Emili (1990-1991): «El *Raro diccionario valenciano-castellano único y singular de voces monossyllabas* de Carles Ros (1770)». *Llengua & Literatura*, 4, p. 129-180.
- COLÓN, Germà / SOBERANAS, Amadeu.-J. (1985): *Panorama de la lexicografia catalana*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana.
- FERRANDO, Antoni / NICOLÁS, Miquel (1993): *Panorama d'història de la llengua*. València: Tàndem.
- GULSOY, Joseph (2001): *Estudis de filologia valenciana. Escrits seleccionats*. Edició a càrrec d'Antoni Ferrando. València: Universitat de València.
- RICO, Albert / SOLÀ, Joan (1995): *Gramàtica i lexicografia catalanes: síntesi històrica*. València: Universitat de València.
- SANCHIS GUARNER, Manuel (2001): *Els valencians i la llengua autòctona durant els segles XVI, XVII i XVIII*. València: Universitat de València.